

ΠΜΣ «Οικονομική Επιστήμη» - M.Phil. (Economics)

Η Πολιτική Οικονομία της Μεγέθυνσης και της Ανισότητας

The Political Economy of Growth and Inequality

Syllabus – Εαρινό Εξάμηνο 2023

Νίκος Στραβελάκης με Νίκο Θεοχαράκη

I. Περίγραμμα

Η ανισότητα είναι ίσως το σημαντικότερο απότοκο της εποχής του νεοφιλελευθερισμού. Φέρνει πολέμους, ανέχεια και αποκλεισμούς φυλετικούς και έμφυλους. Τα τελευταία χρόνια η οικονομική επιστήμη στο σύνολο της αναγνώρισε το πρόβλημα. Η αναλυτική ερμηνεία, η εμπειρική διερεύνηση, οι πολιτικές και οι δράσεις αντιμετώπισης της ανισότητας είναι το αντικείμενο του μαθήματος.

Για τα ορθόδοξα οικονομικά η εισοδηματική ανισότητα είναι «αποτυχία αγοράς». Η λογική είναι ότι μεταβιβάσεις εισοδήματος από τα ανώτερα εισοδηματικά κλιμάκια βελτιώνουν την κατά Pareto οικονομική ευημερία. Το επιχείρημα αναπτύχθηκε τις πρώτες δεκαετίες του περασμένου αιώνα από τους Dalton (1920) και Pigou (1912, 1932), επανήλθε στην επικαιρότητα από τον Atkinson στα τέλη της δεκαετίας του 1970 (Atkinson & Brandolini 2015) και έγινε δημοφιλές με την πρόταση των Piketty (2015), Saez (2021) και Zucman (& Piketty 2014) για επιβολή φόρου στον πλούτο. Η παγκόσμια οικονομική επιβράδυνση έβαλε σε δεύτερη μοίρα προτάσεις για τη φορολόγηση του πλούτου και ο πληθωρισμός επανάφερε τη ρητορική του «δημοσιονομικού χώρου» αναφορικά με την αναδιανομή. Παρόλα αυτά η ανισότητα παραμένει στο κέντρο της συζήτησης. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο οικονομικό forum του Davos το Γενάρη του 2023 το κάλεσμα για το κεντρικό πάνελ για την οικονομία κατέληγε με την επισήμανση ότι η πανδημία όξυνε τη ανισότητα οδηγώντας επιπλέον 120 εκατομμύρια κατοίκους του πλανήτη κάτω από το όριο της φτώχειας.

Είναι εντυπωσιακό ότι από τη ρήση του Lucas (2004) «Από τις τάσεις που είναι επιβλαβείς για τα «καλά» οικονομικά η πιο παραπλανητική και κατά τη γνώμη μου η πιο δηλητηριώδης είναι να επικεντρώνεσαι στα ζητήματα της διανομής..», τα ορθόδοξα οικονομικά έχουν κάνει στροφή 180 μοιρών φέρνοντας στο κέντρο της συζήτησης τα ζητήματα της διανομής και της ανισότητας.

Η διαπίστωση αυτή παραπέμπει στην ανάγκη της θεωρητικής ερμηνείας της ανισότητας. Η πεποίθηση μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ήταν ότι η οικονομική μεγέθυνση θα έφερνε και την εισοδηματική σύγκλιση (Kuznets 1955). Η εκτίμηση αυτή θεωρήθηκε ότι επιβεβαιωνόταν από το υποδείγμα οικονομικής μεγέθυνσης του Solow (1956). Τα συμπεράσματα του υποδείγματος, μάλιστα, επιχειρηματολογούν ότι πέρα από τη σύγκλιση των εισοδημάτων εντός μιας χώρας θα υπάρξει σύγκλιση και ανάμεσα στις αναπτυσσόμενες και τις αναπτυγμένες χώρες. Παρά την «αντιπαράθεση του κεφαλαίου» (Cohen & Harcourt 2003, Harcourt 1972, Robinson 1962) που απέδειξε τις λογικές αντιφάσεις της «συνολικής συνάρτησης παραγωγής» που βρίσκεται στη καρδιά του υποδείγματος η θεωρία του Solow επικράτησε για τουλάχιστον μια δεκαετία.

Η σύγκλιση αναπτυσσόμενων – αναπτυγμένων χωρών ήταν το πρώτο κομμάτι των προβλέψεων της ορθόδοξης θεωρίας της μεγέθυνσης (Solow 1956) που διαψεύστηκε από τα πράγματα. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 είχε γίνει σαφές σε όλους ότι οι εθνικές οικονομίες δεν συγκλίνουν. Οι πρώτες ερμηνείες του φαινομένου ήρθαν από τη κλασική/ μαρξιστική πολιτική οικονομία με τις εργασίες των Amin (1973), Emmanuel (1972), Mandel (1973) και Shaikh (1980). Η ερμηνεία βασίστηκε στην «άνιση ανταλλαγή» και στην αμφισβήτηση της Ρικαρδιανής θεωρίας του «συγκριτικού πλεονεκτήματος».

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 τα ορθόδοξα οικονομικά αποδέχθηκαν ότι η απόκλιση των εθνικών οικονομιών είναι μια πραγματικότητα. Ξεκινώντας από αυτή τη διαπίστωση ο Lukas (1988) εισηγήθηκε την εγκατάλειψη του υποδείγματος Solow και παρουσίασε τα υποδείγματα «ενδογενούς μεγέθυνσης». Άλλοι νεοκλασικοί οικονομολόγοι (Mankiw, Romer & Weil 1992) επιχειρηματολόγησαν για την υπό συνθήκη σύγκλιση των οικονομιών χρησιμοποιώντας μια εκδοχή του υποδείγματος Solow.

Στην ανάλυση της εισοδηματικής ανισότητας η κυριαρχία του υποδείγματος Solow και της «συνολικής συνάρτησης παραγωγής Cobb–Douglas» με τα σταθερά εισοδηματικά μερίδια κράτησε άλλα δέκα χρόνια. Ο λόγος ήταν ότι τα μερίδια μισθών και κερδών ήταν όντως σταθερά μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Στη συνέχεια όμως η ανισότητα εκτινάχθηκε και έτσι φθάνουμε στο σήμερα όπου τα εισοδήματα παρουσιάζουν έντονες αποκλίσεις που προσομοιάζουν τις συνθήκες του τέλους του 19^{ου} και των αρχών του 20^{ου} αιώνα.

Από την πλευρά της ορθόδοξης θεωρίας η βασική ερμηνεία προέρχεται από τον Thomas Piketty (2014). Το βιβλίο του *Το Κεφάλαιο τον 21^ο Αιώνα* είναι Best Seller στα οικονομικά έχοντας πουλήσει πάνω από 2 εκ. αντίτυπα παγκοσμίως. Η ερμηνεία που έδωσε όμως για την ανισότητα είναι συζητήσιμη. Θεωρεί ότι ο λόγος υποκατάστασης κεφαλαίου/ εργασίας στο πλαίσιο της νεοκλασικής συνάρτησης παραγωγής (όχι της Cobb – Douglas φυσικά) είναι μεγαλύτερος της μονάδας. Αυτό συνεπάγεται ότι το μερίδιο των κερδών διαχρονικά ανεβαίνει. Επιπλέον, το ποσοστό κέρδους (η οριακή αποδοτικότητα του κεφαλαίου δηλαδή) είναι μεγαλύτερη από το ρυθμό μεγέθυνσης. Ο συνδυασμός αυτών των δύο «νόμων του καπιταλισμού» όπως τους ονομάζει ο Piketty σημαίνει ότι ο πλούτος συσσωρεύεται όλο και περισσότερο στο ανώτερο 1%

του πληθυσμού. Το συμπέρασμα είναι ότι η ανισότητα οξύνεται και θα οξύνεται, λόγω της εύκολης υποκατάστασης της εργασίας από το κεφάλαιο. Σε αυτό το αναλυτικό περιβάλλον η συνδικαλιστική δράση θεωρείται είναι εντελώς αναποτελεσματική. Έτσι η μόνη λύση είναι η φορολόγηση του πλούτου όπως μνημονεύσαμε και στην αρχή του παρόντος.

Το βασικό πρόβλημα της θεωρίας είναι ότι δεν μπορεί να ερμηνεύσει γιατί το μερίδιο των κερδών (όπως και των μισθών) ήταν σταθερό τις δεκαετίες του 1950,1960 και σε ένα μεγάλο μέρος της δεκαετίας του 1970. Ο Piketty περιορίζεται να επισημάνει ότι οφειλόταν στις ιδιαίτερες πολιτικές συνθήκες που ακολούθησαν τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Όμως είναι πολύ δύσκολο να είναι απλή σύμπτωση ο περιορισμός της ανισότητας το διάστημα της μεγάλης δύναμης των συνδικάτων και των θεσμοθετημένων εργασιακών σχέσεων και η όξυνσή της μετά το 1980 όταν τα συνδικάτα υποχώρησαν, οι μισθοί μειώθηκαν και οι εργασιακές σχέσεις κατεδαφίστηκαν.

Η συσχέτιση της ανισότητας με την ανεργία και την αδύναμη συνδικαλιστική οργάνωση είναι η βασική ερμηνεία του φαινομένου από τη σκοπιά της κλασικής/μαρξιστικής ανάλυσης (Shaikh 2017). Αυτή η υπόθεση μπορεί να ελεγχθεί και εμπειρικά. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιώντας μια τεχνική από τη φυσική το «two stage econophysics» (Yakovenko 2007) μπορούμε να προσδιορίσουμε το εισοδηματικό κλίμακιο που προκαλεί την ανισότητα αλλά και τους βασικούς προσδιοριστικούς της παράγοντες. Με στοιχεία από τις ΗΠΑ ο Shaikh (2017) έδειξε ότι το ανώτερο 10% της εισοδηματικής πυραμίδας είναι υπεύθυνο για την ανισότητα αφού τα εισοδήματα του υπόλοιπου 90% κατανέμονται σχεδόν «κανονικά» (ακολουθούν την κανονική κατανομή). Έδειξε επίσης ότι η όξυνση της ανισότητας μετά το 1980 οφείλεται στην αύξηση του «δείκτη ταξικής πάλης» (Net Operating Surplus/ Value Added) κατά 20% και στην εκτόξευση του «δείκτη χρηματιστικοποίησης» (property income/ net operating surplus) κατά 60% περίπου μετά το 1980.

Η μελέτη του Shaikh απαντά έμμεσα και στην κριτική που έχει δεχθεί ο Piketty από άλλους νεοκλασικούς οικονομολόγους (Acemoglu & Robinson 2015). Το αντικείμενο της κριτικής ήταν το κατά πόσο το ανώτερο 1% είναι υπεύθυνο για την εισοδηματική ανισότητα ή η ανισότητα οφείλεται στις θεσμικές ιδιαιτερότητες της κάθε χώρας. Οι θεσμικές ιδιαιτερότητες σύμφωνα με τους Acemoglu και Robinson δημιουργούν προνομιακό πεδίο για διάφορες κοινωνικές ομάδες που αντανάκλωνται σε μισθολογικές/ εισοδηματικές διαφορές δημιουργώντας έτσι την ανισότητα. Με άλλα λόγια θεωρούν ότι το ανώτερο 1% δεν πλουτίζει σε βάρος του υπόλοιπου 90%. Η μελέτη του Shaikh αποδεικνύει ότι για τις ΗΠΑ τουλάχιστον αυτό δεν ισχύει.

Η σύγχρονη όξυνση της ανισότητας έχει αναδείξει και άλλα σημαντικά κοινωνικά ζητήματα. Την ανισότητα φυλής και φύλου που είναι πλέον ένα οικουμενικό πρόβλημα. Την ανισότητα στην πρόσβαση στη μόρφωση, την υγεία και την ποιότητα του περιβάλλοντος με αφορμή και την πανδημία. Στο πλαίσιο του μαθήματος θα σταθούμε και στην θεωρητική και την εμπειρική διερεύνηση αυτών των θεμάτων.

Τέλος, η ανισότητα έχει ανοίξει και ένα σημαντικό πεδίο έρευνας σε σχέση με την πολιτική συμπεριφορά. Όλοι συμφωνούν πλέον ότι το «θεώρημα του διάμεσου ψηφοφόρου» (Median Voter Theorem -Black 1948) δεν ισχύει στις σύγχρονες κοινωνίες της κρίσης και της εισοδηματικής πόλωσης. Οι Piketty, Gethin και Martinez (2021) αναλύουν την πολιτική συμπεριφορά σε 50 χώρες με πολύ ενδιαφέροντα ευρήματα που σχετίζονται με την ανισότητα.

Παρά την εκτενή πρόσφατη διεθνή βιβλιογραφία η έρευνα στην Ελλάδα παραμένει περιορισμένη. Αυτό δεν οφείλεται στην έλλειψη στοιχείων αφού στην ΕΛΣΤΑΤ υπάρχουν στοιχεία για την ανισότητα. Το μάθημα "Η Πολιτική Οικονομία της Μεγέθυνσης και της Ανισότητας" φιλοδοξεί να ανοίξει δρόμους για την κάλυψη αυτού του κενού. Οι συναντήσεις θα είναι τριώρες μια φορά την εβδομάδα κάθε Τρίτη αρχής γενομένης την Τρίτη 14/03/2023 6-9μμ.

II. Syllabus

Μάθημα 1^ο : Εισαγωγή και Περίγραμμα (οι βιβλιογραφικές αναφορές είναι για εξοικείωση. Στις περισσότερες από αυτές θα επανέλθουμε στα μαθήματα που θα ακολουθήσουν)

Η τρέχουσα συζήτηση για την ανισότητα **Angus Deaton και Amartya Sen**
https://www.youtube.com/watch?v=y4_dzckpvKA

Amin, Samir. 1973. "The End of a Debate", United Nations. Economic Commission for Africa. African Institute for Economic Development and Planning (IDEP) (1973-09).Dakar. <https://repository.uneca.org/handle/10855/42650>

Becker, Gary S. 1992. "The Economic Way of Looking at Life." Nobel Lecture, December 9

Davis, Angela Y. 1983. *Women, Race & Class*. New York: Vintage Books. Originally published by Random House Inc. 1981 (Introduction)

Deaton, Angus. 2021. "Covid-19 and Global Income Inequality." *National Bureau of Economic Research. Working Paper* 28392.

<http://www.nber.org/papers/w28392>

ELSTAT 2022 Οικονομική Ανισότητα

<https://www.statistics.gr/documents/20181/89686396-5d14-f1c5-b4aa-24e105bba7f2>

Lucas Jr., Robert E. 1988. "On the Mechanics of Economic Development." *Journal of Monetary Economics*, 22 (1): 3-42.

[https://doi.org/10.1016/0304-3932\(88\)90168-7](https://doi.org/10.1016/0304-3932(88)90168-7)

Lucas Jr., Robert E. 2004. "The Industrial Revolution: Past and Future", *Federal Reserve Bank of Minneapolis, 2003 Annual Report Essay*, May 1, 2004.

<https://www.minneapolisfed.org/article/2004/the-industrial-revolution-past-and-future>

Mankiw, N. Gregory, David Romer, and David N. Weil. 1992. "A Contribution to the Empirics of Economic Growth." *The Quarterly Journal of Economics*, 107 (2): 407-437.

<https://doi.org/10.2307/2118477>

<https://scholar.harvard.edu/mankiw/publications/contribution-empirics-economic-growth>

- Milanovic, Branko.** 2016. *Global Inequality: A New Approach for the Age of Globalization*. Cambridge, Massachusetts and London, England: The Belknap Press of Harvard University Press. (Introduction and p. 132)
- Shaikh, Anwar.** 2017. "Income Distribution, Econophysics and Piketty." *Review of Political Economy* 29 (1): 18-29.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09538259.2016.1205295>
<https://www.anwarshaikhecon.org/sortable/images/docs/publications/inequality/2017/Income-Distribution-Econophysics-and-Piketty-ROPE-2017.pdf>
- Solarin, S.A., Lafuente, C., Gil-Alana, L.A.** 2022. "Inequality Persistence of 21 OECD Countries from 1870 to 2020: Linear and Non-Linear Fractional Integration Approaches", *Soc Indic Res* 64, 711–725 (2022).
<https://doi.org/10.1007/s11205-022-02982-x>
- Solow, Robert M.** 1956. "A Contribution to the Theory of Economic Growth." *Quarterly Journal of Economics* 70 (1): 65–94. <https://doi.org/10.2307/1884513>.
<http://piketty.pse.ens.fr/files/Solow1956.pdf> . Ελληνική μετάφραση στο Α. Πανεθυμιτάκης (επιμ.). *Θεωρίες Μεγέθυνσης και διανομής του εισοδήματος*. Αθήνα: Gutenberg, 1988.
- Stravelakis, Nikos.** 2022. "The Greek Crisis in Retrospect: The Rate of Profit Approach"
<https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/ECON789/Stravelakis%20The%20Greek%20Crisis%20in%20Retrospect.pdf>
- World Inequality Report 2022.** Coordinated by Lucas Chancel (Lead author) Thomas Piketty Emmanuel Saez Gabriel Zucman. Foreword by Esther Duflo and Abhijit Banerjee. Country Sheets. World Inequality Lab.
<https://wir2022.wid.world/>

Μάθημα 2^ο : Ιστορική Αναδρομή - Κλασική Πολιτική Οικονομία

- Brezis, Elise and Warren Young** 2014. "Population and Economic Growth: Ancient and Modern", *European Journal of the History of Economic Thought*,
<http://dx.doi.org/10.1080/09672567.2014.881897>
- Freud, Sigmund.** 1898. Sexuality and the Aetiology of the Neuroses [Die Sexualität in Der Ätiologie Der Neurosen] (The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Vol. 3, pp, 259-285
- Heilbroner, Robert L.** "The Paradox of Progress: Decline and Decay in The Wealth of Nations." *Journal of the History of Ideas* 34, no. 2 (1973): 243–62.
<https://doi.org/10.2307/2708728>.
- Kuznets, Simon.** 1955. "Economic Growth and Income Inequality." *The American Economic Review*, 45 (1): 1–28. <http://www.jstor.org/stable/1811581>.
<http://piketty.pse.ens.fr/files/Kuznets1955.pdf>
- Lowe, Adolph.** 1954. "The Classical Theory of Economic Growth." *Social Research*, 21 (2): 127–58. <http://www.jstor.org/stable/40982378>
- Malthus, Thomas Robert.** 1826. *An Essay on the Principle of Population, or, A view of its past and present effects on human happiness: with an inquiry into our prospects respecting the future removal or mitigation of the evils which it occasions*. London: J. Murray. Sixth edition in two volumes [Vol. I](#), [Vol. II](#). [Vol. I, Ch. 2]. 1st edition published anonymously as "[An Essay on the Principle of Population](#)", as it affects the future improvement of society. With remarks on the speculations of Mr. Godwin, M. Condorcet and other writers", London: Printed for J. Johnson, 1798.
- Marx, Karl.** 1973. *Capital: A Critique of Political Economy, Volume One*. [Introduced by Ernest Mandel, translated by Ben Fowkes], Harmondsworth, Middlesex, England: Penguin Books in association with *New Left Review*. Original 1st German Edition: [Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie. Von Karl](#)

- [Marx, Erster Band](#). *Buch I: Der Produktionsprozess des Kapitals*, Hamburg: Otto Meissner, 1867. 4th German Edition, [Vierte, durchgesehene Auflage](#); [Herausgegeben von Friedrich Engels](#), 1890. [MECW 35](#), [MEW 23](#). (Κεφ. 25)
- Ricardo, David**. 1951. *On the Principles of Political Economy and Taxation, The Works and Correspondence of David Ricardo*, edited by Piero Sraffa with the collaboration of M.H. Dobb, Vol. 1, Cambridge, UK: Cambridge University Press for the Royal Economic Society. 1st edition London: John Murray, 1817 (2nd 1819, 3rd 1821). (σελ. 129-133, 152) [html Sraffa edition at OLL](#)
- Saez, Emmanuel**. 2021. "Public Economics and Inequality: Uncovering Our Social Nature." *American Economic Association Papers and Proceedings*, Vol. 111 (May): 1-26. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/pandp.20211098>
- Shaikh, Anwar**. 2017. "Income Distribution, Econophysics and Piketty." *Review of Political Economy* 29 (1): 18-29. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09538259.2016.1205295> <https://www.anwarshaikhecon.org/sortable/images/docs/publications/inequality/2017/Income-Distribution-Econophysics-and-Piketty-ROPE-2017.pdf>
- Smith, Adam**. 1976. *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. [General editors: R.H. Campbell and A.S. Skinner, Textual editor: W.B. Todd], 2 volumes. Oxford: Oxford University Press (Clarendon). Volumes 2a & 2b, *The Glasgow Edition of the Works and Correspondence of Adam Smith*. Portable Library [Vol. I](#), [Vol. II](#). 1st edition: London: Printed for W. Strahan and T. Cadell, in the Strand, 1776, [Vol. I](#), [Vol. II](#). (Βιβλίο III σελ. 36-40, Βιβλίο I Κεφ. 9). [Cannan edition 1904](#) at OLL

Μάθημα 3^ο : Νεοκλασική Θεωρία και Ανισότητα

- Atkinson, Anthony B., Andrea Brandolini**, 2015. "Unveiling the Ethics Behind Inequality Measurement: Dalton's Contribution to Economics." *Economic Journal* 125 (583): 209–34. <http://www.jstor.org/stable/24737113>. [https://www.academia.edu/18680039/Unveiling the Ethics behind Inequality Measurement Dalton's Contribution to Economics](https://www.academia.edu/18680039/Unveiling_the_Ethics_behind_Inequality_Measurement_Dalton's_Contribution_to_Economics)
- Clark, John Bates**. 1894. "Distribution, Ethics of", in R.H. Inglis Palgrave (ed.), *Dictionary of Political Economy*, London: Macmillan, Vol. I: 596-599
- Dalton, Hugh**. 1920. "The Measurement of the Inequality of Incomes." *Economic Journal* 30 (119): 348–61. <https://doi.org/10.2307/2223525>. <https://www.ophi.org.uk/wp-content/uploads/Dalton-1920.pdf>.
- Dalton, Hugh**. 1920. *Some Aspects of the Inequality of Incomes in Modern Communities*. London: George Routledge & Sons. (μη υποχρεωτικό ανάγνωσμα)
- Feldman, Allan**. 1998. "Pareto optimality". In Peter Newman (ed.), *The New Palgrave Dictionary of Economics and the Law*. London: Macmillan. Vol. 3: 5-10 https://www.brown.edu/Departments/Economics/Faculty/Allan_Feldman/AMF%20Significant%20Published%20Papers/Pareto%20Optimality.pdf
- Giorgi, Giovanni Maria**. 1990. "Bibliographic portrait of the Gini concentration ratio." *METRON-International Journal of Statistics* 48 (1-4): 183-221 <https://ideas.repec.org/p/wpa/wuwpem/0511004.html>
- Lorenz, M. O.** 1905. "Methods of Measuring the Concentration of Wealth." *Publications of the American Statistical Association* 9 (70): 209–19. <https://doi.org/10.2307/2276207>.
- Munoz – Garcia, Felix**. 2017. *Advanced Microeconomic Theory: An Intuitive Approach with Examples*, Cambridge, Mass.: MIT Press
- Pigou, A.C.** 1912. *Wealth and Welfare*. London: Macmillan (**Part II, Chapter VI**). <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.217933/page/n169/mode/2up>

Pigou, A.C. 1932. *The Economics of Welfare*. London: Macmillan. 4th edition. 1st edition 1920. <https://oll.libertyfund.org/title/pigou-the-economics-of-welfare> (μη υποχρεωτικό ανάγνωσμα)

Μάθημα 4^ο: Θεωρία Οικονομικής Μεγέθυνσης (Μέρος Α)

- Domar, Evsey D.** 1947. "Expansion and Employment." *American Economic Review* 37 (1): 34–55. <http://www.jstor.org/stable/1802857>.
- Gandolfo, Giancarlo.** 1980. *Economic Dynamics: Methods and Models*. Amsterdam: North-Holland.
- Goodwin, Richard M.** 1967. "A Growth Cycle". Πρώτη δημοσίευση στο C.H. Feinstein (ed.), *Capitalism and Economic Growth: Essays presented to Maurice Dobb*, Cambridge: Cambridge University Press, 1967, pp. 54–58. Αναθεωρημένο και επαυξημένο για τη συλλογή άρθρων των E.K. Hunt & Jesse G. Schwartz (eds.), *A Critique of Economic Theory*, Penguin, Harmondsworth, 1972, pp. 442–449. Αναδημοσίευση στο R.M. Goodwin, *Essays in Economic Dynamics*, London: Macmillan, 1982, pp. 165–170. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο https://www.icts.res.in/sites/default/files/Goodwin_growth_cycle_1967.pdf
- Harrod, R. F.** 1939. "An Essay in Dynamic Theory." *Economic Journal* 49 (193): 14–33. <https://doi.org/10.2307/2225181>
<http://piketty.pse.ens.fr/files/Harrod1939.pdf>. Ελληνική μετάφραση στο Αλέξανδρος Πανεθυμιτάκης (επιμ.). *Θεωρίες Μεγέθυνσης και διανομής του εισοδήματος*. Αθήνα: Gutenberg, 1988.
<https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/ECON205/harrod.pdf>
- Kaldor, Nicholas.** 1955. "Alternative Theories of Distribution." *Review of Economic Studies* 23 (2): 83–100. <https://doi.org/10.2307/2296292>.
<http://piketty.pse.ens.fr/files/Kaldor1955.pdf>
- Samuelson, Paul A.** 1939. "Interactions between the Multiplier Analysis and the Principle of Acceleration." *Review of Economics and Statistics* 21 (2): 75–78. <https://doi.org/10.2307/1927758>.

Μάθημα 5^ο-6^ο : Θεωρία Οικονομικής Μεγέθυνσης (Μέρος Β- 2 Διαλέξεις)

- Becker, Gary S.** 1992. *Human Capital*. New York: Columbia University Press for the National Bureau of Economic Research (pp.15-25, 95-131)
- Cass, David.** 1965. "Optimum Growth in an Aggregative Model of Capital Accumulation." *Review of Economic Studies* 32 (3): 233–40. <https://doi.org/10.2307/2295827>.
<https://web.archive.org/web/20200211115627/https://pdfs.semanticscholar.org/4673/6b398e21e5b3371947d798278625fde2fc88.pdf>
- Mankiw, N. Gregory, David Romer, and David N. Weil.** 1992. "A Contribution to the Empirics of Economic Growth." *The Quarterly Journal of Economics*, 107 (2): 407–437. <https://doi.org/10.2307/2118477>
<https://scholar.harvard.edu/mankiw/publications/contribution-empirics-economicgrowth>
- Meade, J. E.** 1961. *A Neo-Classical Theory of Economic Growth*. London: Allen and Unwin. (όχι υποχρεωτικό ανάγνωσμα)
- Lucas Jr., Robert E.** 1988. "On the Mechanics of Economic Development." *Journal of Monetary Economics*, 22 (1): 3-42. [https://doi.org/10.1016/0304-3932\(88\)90168-7](https://doi.org/10.1016/0304-3932(88)90168-7)
- Phelps, Edmund S.** 1961. "The Golden Rule of Accumulation: A Fable for Growthmen." *American Economic Review* 51 (4): 638-643.

- <https://www.jstor.org/stable/1812790>
<http://piketty.pse.ens.fr/files/Phelps1961.pdf>
- Phelps, Edmund S.** 1962. "The End of the Golden Age in Solovia: Comment." *American Economic Review* 52 (5): 1097–99.
<http://www.jstor.org/stable/1812185>.
- Phelps, Edmund S.** 1965. "Second Essay on the Golden Rule of Accumulation." *American Economic Review* 55 (4): 793–814.
<http://www.jstor.org/stable/1823937>
<http://piketty.pse.ens.fr/files/PhelpsAER1965.pdf>
- Solow, Robert M.** 1956. "A Contribution to the Theory of Economic Growth." *Quarterly Journal of Economics* 70 (1): 65–94. <https://doi.org/10.2307/1884513>.
<http://piketty.pse.ens.fr/files/Solow1956.pdf> .

Μάθημα 7^ο: Σύγκλιση και Ανισότητα Μεταξύ Εθνικών Οικονομιών

- Amin, Samir.** 1973. "The End of a Debate", United Nations. Economic Commission for Africa. African Institute for Economic Development and Planning (IDEP) (1973-09). Dakar. <https://repository.uneca.org/handle/10855/42650>
- Emmanuel, Arghiri.** 1972. *Unequal Exchange: A Study of the Imperialism of Trade. With Additional Comments by Charles Bettelheim. Translated from the French by Brian Pearce.* New York and London: Monthly Review Press. (Introduction)
- Leontief, Wassily.** 1953. "Domestic Production and Foreign Trade; The American Capital Position Re-Examined." *Proceedings of the American Philosophical Society* 97 (4): 332–49. <http://www.jstor.org/stable/3149288>.
- Mandel, Ernest.** 1975. *Late Capitalism* Verso Books, London (Κεφ. 11)
- Marx, Karl.** 1981. *Capital: A Critique of Political Economy, Volume Three.* [Introduced by Ernest Mandel, translated by David Fernbach], Harmondsworth, Middlesex, England: Penguin Books in association with *New Left Review*, 1981. Original German Edition: *Das Kapital. Dritter Band, Buch III: Der Gesamtprozess der kapitalistischen Produktion*, Hamburg: Otto Meissner (in 2 parts), 1894. [Pt. 1](#), [Pt. 2](#). [MECW 37](#), [MEW 25](#). (σελ. 405)
- Milanovic, Branko.** 2016. *Global Inequality: A New Approach for the Age of Globalization.* Cambridge, Massachusetts and London, England: The Belknap Press of Harvard University Press. (κεφάλαιο 3, σελ. 118-155)
- Rawls, John.** 1999. *The Law of Peoples [LP]*, Cambridge, MA: Harvard University Press (όχι υποχρεωτικό ανάγνωσμα)
- Reinhart, Carmen M., and Christoph Trebesch.** 2015. *The Pitfalls of External Dependence: Greece, 1829-2015* (NBER Working Paper Series No. 21664). <http://www.nber.org/papers/w21664>
- Rubinic, Ivan, and Nikos Stravelakis.** 2022. [Estimating Causality between Trade and Budget Balances, Fiscal Expansion and Austerity: Suggestions for a New European Rulebook for Heterogenous Cross-Country Governance.](#) Conference: The 30th anniversary of the Maastricht Treaty The past, present, and future of European integration - University of Maastricht 28-19 Sept. 2022 DOI: 10.13140/RG.2.2.28756.68482
- Shaikh, Anwar.** 1979. "Foreign Trade and the Law of Value: Part I." *Science & Society* 43 (3): 281–302. <http://www.jstor.org/stable/40402184>.
https://www.anwarshaikhecon.org/sortable/images/docs/publications/international_trade/1980/4-lawvalue1.pdf
- Shaikh, Anwar.** 1980. "Foreign Trade and the Law of Value: Part II." *Science & Society* 44 (1): 27–57. <http://www.jstor.org/stable/40402218>.
https://www.anwarshaikhecon.org/sortable/images/docs/publications/international_trade/1980/4b-lawvalue2.pdf Part II Appendix

https://www.anwarshaikhecon.org/sortable/images/docs/publications/international_trade/1980/4cForeign%20Trade%20and%20Law%20of%20Value%20II%20Appendix.pdf

Shaikh, Anwar. 2016. *Capitalism: Competition, Conflict and Crises*, New York, NY: Oxford University Press. (σελ. 380-442)

Μάθημα 8: Ανισότητα Εισοδήματος και Πλούτου

- Acemoglu, Daron, and James A. Robinson.** 2015. “The Rise and Decline of General Laws of Capitalism.” *Journal of Economic Perspectives* 29 (1): 3-28. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.29.1.3> [Symposium on Wealth and Inequality]
- Arrow, K. J., H. B. Chenery, B. S. Minhas, and R. M. Solow.** 1961. “Capital-Labor Substitution and Economic Efficiency.” *Review of Economics and Statistics* 43 (3): 225-50. <https://doi.org/10.2307/1927286>.
- Cohen, Avi, J., and G. C. Harcourt.** 2003. “Retrospectives: Whatever Happened to the Cambridge Capital Theory Controversies?” *Journal of Economic Perspectives*, 17 (1): 199-214. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/089533003321165010>
- Harcourt, G. C.** 1972. *Some Cambridge Controversies in the Theory of Capital*. Cambridge: Cambridge University Press
- Jones, Charles I.** 2015. “Pareto and Piketty: The Macroeconomics of Top Income and Wealth Inequality.” *Journal of Economic Perspectives* 29 (1): 29-46. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.29.1.29>
- Kuznets, Simon.** 1955. “Economic Growth and Income Inequality.” *The American Economic Review*, 45 (1): 1-28. <http://www.jstor.org/stable/1811581>. <http://piketty.pse.ens.fr/files/Kuznets1955.pdf>
- Mankiw, N. Gregory.** 2015. “Yes, $r > g$. So What?” *American Economic Review: Papers & Proceedings* 105 (5):43-47 <http://dx.doi.org/10.1257/aer.p20151059> https://scholar.harvard.edu/files/mankiw/files/yes_r_g_so_what.pdf
- Piketty, Thomas.** 2014. *Capital in the Twenty-First Century*. Translated by Arthur Goldhammer. Cambridge, Massachusetts and London, England: The Belknap Press of Harvard University Press. First published as *Le capital au XXI siècle*, copyright © 2013 Éditions du Seuil. (pp. 10, 57,71, 216-217, 221, 227, online appendix 36-39)
- Piketty, Thomas.** 2015. “About ‘Capital in the Twenty-First Century.’” *The American Economic Review* 105 (5): 48-53. <http://www.jstor.org/stable/43821849>.
- Piketty, Thomas.** 2015. “Putting Distribution Back at the Center of Economics: Reflections on Capital in the Twenty-First Century.” *Journal of Economic Perspectives* 29 (1): 67-88. [Symposium on Wealth and Inequality] <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.29.1.67>
- Piketty, Thomas.** 2022. *A Brief History of Equality*. Translated by Steven Rendall. Cambridge, Massachusetts and London, England: The Belknap Press of Harvard University Press. First published as *Une brève histoire de l'égalité*, 2021 Éditions du Seuil. (προαιρετικό)
- Piketty, Thomas, and Gabriel Zucman.** 2014. “Capital Is Back: Wealth-Income Ratios in Rich Countries 1700-2010.” *Quarterly Journal of Economics* 129 (3): 1255-1310. <https://www.jstor.org/stable/26372573>.
- Stravelakis, Nikos.** 2021. “Inequality in Marx and Piketty Theory and Policy Implications”, *Review of Economics and Economic Methodology Movement for Economic Pluralism* 2021, Vol. 6(2), 1-25. http://www.reemslovenia.com/uploads/7/0/4/8/70484101/nikos_stravelakis_-_inequality_in_marx_and_piketty_theory_and_policy_implications.pdf

Μάθημα 9: Κλασική/ Μαρξιστική Ερμηνεία της Ανισότητας

- Botwinick, Howard.** 1993. *Persistent Inequalities: Wage Disparity under Capitalist Competition*. Princeton, N.J.: Princeton University Press. (Chapter 8)
- Dobb, Maurice.** 1973. *Theories of Value and Distribution Since Adam Smith. Ideology and Economic Theory*, Cambridge: Cambridge University Press. (σελ. 91-92, 152-153). Ελληνική έκδοση: *Θεωρίες της αξίας και της διανομής. Από τον Άνταμ Σμιθ μέχρι σήμερα: Ιδεολογία και οικονομική θεωρία*. Αθήνα: Gutenberg, 1975
- Goodwin, Richard M.** 1967. "A Growth Cycle". Πρώτη δημοσίευση στο C.H. Feinstein (ed.), *Capitalism and Economic Growth: Essays presented to Maurice Dobb*, Cambridge: Cambridge University Press, 1967, pp. 54–58. Αναθεωρημένο και επαυξημένο για τη συλλογή άρθρων των E.K. Hunt & Jesse G. Schwartz (eds.), *A Critique of Economic Theory*, Penguin, Harmondsworth, 1972, pp. 442–449. Αναδημοσίευση στο R.M. Goodwin, *Essays in Economic Dynamics*, London: Macmillan, 1982, pp. 165–170. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο https://www.icts.res.in/sites/default/files/Goodwin_growth_cycle_1967.pdf
- Marx, Karl.** 1973. *Capital: A Critique of Political Economy, Volume One*. [Introduced by Ernest Mandel, translated by Ben Fowkes], Harmondsworth, Middlesex, England: Penguin Books in association with *New Left Review*. Original 1st German Edition: *Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie. Von Karl Marx. Erster Band. Buch I: Der Produktionsprozess des Kapitals*, Hamburg: Otto Meissner, 1867. 4th German Edition, *Vierte, durchgesehene Auflage: Herausgegeben von Friedrich Engels*, 1890. *MECW 35, MEW 23*. (Chapter 25)
- Shaikh, Anwar.** 2016. *Capitalism: Competition, Conflict and Crises*, New York, NY: Oxford University Press. (σελ. 642-676)
- Shaikh, Anwar.** 2017. "Income Distribution, Econophysics and Piketty." *Review of Political Economy* 29 (1): 18-29. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09538259.2016.1205295>
<https://www.anwarshaikhecon.org/sortable/images/docs/publications/inequality/2017/Income-Distribution-Econophysics-and-Piketty-ROPE-2017.pdf>
- Yakovenko, Victor M.** 2007. "Econophysics, Statistical Mechanics Approach to", arXiv:0709.3662, v.1 September 23, 2007, ..., v.4 August 3, 2008 <https://arxiv.org/abs/0709.3662>

Μάθημα 10 - 11: Θεωρία της Ανισότητας Φυλής και Φύλου.

- Aliprantis, Dionissi and Daniel R. Carroll.** 2019. "What Is Behind the Persistence of the Racial Wealth Gap?" *Economic Commentary, Federal Reserve Bank of Cleveland*, Number 2019-03, February 28, 2019. <https://www.clevelandfed.org/publications/economic-commentary/2019/ec-201903-what-is-behind-the-persistence-of-the-racial-wealth-gap>
PDF: https://www.clevelandfed.org/~media/content/newsroom%20and%20events/publications/economic%20commentary/2019/ec%20201903/ec_201903.pdf
- Arrow, Kenneth J.** 1962. "The Economic Implications of Learning by Doing." *Review of Economic Studies* 29 (3): 155–73. <https://doi.org/10.2307/2295952>
<https://www.gsid.nagoya-u.ac.jp/sotsubo/Papers/The%20Economic%20Implications%20of%20Learning%20by%20Doing.pdf>
- Arrow, Kenneth J.** 1998. "What Has Economics to Say about Racial Discrimination?" *Journal of Economic Perspectives* 12 (2): 91-100. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.12.2.91>
- Becker, Gary S.** 1971. *The Economics of Discrimination*. Chicago and London: University of Chicago Press. Second Edition. First edition 1957. (Ch. 1 and 8)

- Becker, Gary S.** 1992. "The Economic Way of Looking at Life." Nobel Lecture, December 9. <https://www.nobelprize.org/uploads/2018/06/becker-lecture.pdf>
- Botwinick, Howard.** 1993. *Persistent Inequalities: Wage Disparity under Capitalist Competition*. Princeton, N.J.: Princeton University Press. (σελ. 172-224)
- Coate, S., & Loury, G. C.** 1993. "Will Affirmative-Action Policies Eliminate Negative Stereotypes?", *American Economic Review*, 83(5), 1220–1240. <http://www.jstor.org/stable/2117558>
- Davis, Angela Y.** 1983. *Women, Race & Class*. New York: Vintage Books. Originally published by Random House Inc. 1981 (σελ. 128-139)
- Engels, Friedrich.** 1884. *Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staats: Im Anschluss an Lewis H. Morgan's Forschungen*. Hottingen-Zürich: Verlag der Schweizerischen Volksbuchhandlung. [vierte, ergänzte Auflage, Stuttgart: Dietz 1892] <https://marxwirklichstudieren.files.wordpress.com/2012/11/engels-ursprung-der-familie-usw.pdf> English edition: *The Origin of the Family, Private Property, and the State*. Translated by Ernest Untermann. Chicago: Charles H. Kerr & Co. 1902. <https://archive.org/details/originoffamilyprooenge/page/n5/mode/2up> Ελληνική έκδοση: *Η καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους*. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή. 197? (2013) [Παλαιότερες μεταφράσεις Αντώνης Δούμας, Αθήνα: Γιώργος Παπαδημητρίου, 1933, Δήμος Πολυνείκης, Αθήνα: Τυπ. Μαρῆ & Κοροντζῆ, 1945, Αθήνα: Θεμέλιο 1966] (Κεφάλαιο 5 σελ. 54-72)
- Marx, Karl.** 1973. *Capital: A Critique of Political Economy, Volume One*. [Introduced by Ernest Mandel, translated by Ben Fowkes], Harmondsworth, Middlesex, England: Penguin Books in association with *New Left Review*. Original 1st German Edition: *Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie. Von Karl Marx. Erster Band. Buch I: Der Produktionsprozess des Kapitals*, Hamburg: Otto Meissner, 1867. 4th German Edition, [Vierte, durchgesehene Auflage; Herausgegeben von Friedrich Engels](#), 1890. [MECW 35](#), [MEW 23](#). (Chapter 1, Paragraph 4, pp. 47-60 για το φετιχισμό του εμπορεύματος)
- Phelps, Edmund S.** 1972. "The Statistical Theory of Racism and Sexism", *American Economic Review* 62 (4): 659–61. <http://www.jstor.org/stable/1806107>
- Sen, Amartya K.** 1977. "Rational Fools: A Critique of the Behavioral Foundations of Economic Theory." *Philosophy & Public Affairs* 6 (4): 317–344. <http://www.jstor.org/stable/2264946>. https://learn.canvas.net/courses/1446/files/549466/download?download_frd=1
- Shaikh, Anwar and Ertugrul Ahmet Tonak.** 1987. "The Welfare State and the Myth of the Social Wage." In Robert Cherry *et al.* (ed.). *The Imperiled Economy. Book I: Macroeconomics from a Left Perspective*. New York: Union for Radical Political Economics: 183-194. https://www.anwarshaikhecon.org/sortable/images/docs/publications/welfare_state/1987/1-Welfare%20state%20and%20the%20myth%20of%20social%20wage.pdf
- Shaikh, Anwar and Ertugrul Ahmet Tonak.** 1994. *Measuring the Wealth of Nations: The Political Economy of National Accounts*, Cambridge: Cambridge University Press. (σελ. 34-37)
- Shaikh, Anwar, Nikolaos Papanikolaou, and Noe Wiener.** 2014. "Race, Gender and the Econophysics of Income Distribution in the USA." *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications* 415: 54-60. <https://doi.org/10.1016/j.physa.2014.07.043>. <https://www.anwarshaikhecon.org/sortable/images/docs/publications/inequality/2014/Race%20gender%20econophysics%20physica%20A%202014.pdf>

Μάθημα 12° (Μέρος Α): Ανισότητα και εκλογική συμπεριφορά

- Black, Duncan.** 1948. “On the Rationale of Group Decision-making. *Journal of Political Economy*” 56(1), 23–34. <http://www.jstor.org/stable/1825026>
- Jones, Matthew I., Antonio D. Sirianni and Feng Fu.** 2022. “Polarization, Abstention, and the Median Voter Theorem”, *Nature: Humanities and Social Sciences Communications* 9 (43). <https://doi.org/10.1057/s41599-022-01056-0>
- Gethin, Amory, Clara Martínez-Toledano and Thomas Piketty** (Eds.). 2021. *Political Cleavages and Social Inequalities: A Study of Fifty Democracies, 1948–2020*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv209xnfj> (Introduction and Chapter on Germany)

Μάθημα 12ο (Μέρος Β): Βιβλιογραφία για την Ανισότητα στην Ελλάδα

- Charalampidis, Nikolaos.** 2018. “The National Wealth–Income Ratio in Greece, 1974–2013.” *Review of Income and Wealth* 64 (1): 83-104. <https://doi.org/10.1111/roiw.12258>
- Chrissis, Kostas and Franciscos Koutentakis.** 2019. “From Dictatorship to Crisis: The Evolution of Top Income Shares in Greece (1967-2017).” WID.world Working Paper N° 2019/14. August. World Inequality Lab. <https://wid.world/document/from-dictatorship-to-crisis-the-evolution-of-top-income-shares-in-greece-1967-2017-wid-world-working-paper-2019-14/>
- Solarin, S.A., Lafuente, C., Gil-Alana, L.A. et al.** 2022. *Inequality Persistence of 21 OECD Countries from 1870 to 2020: Linear and Non-Linear Fractional Integration Approaches*. *Soc Indic Res* 164, 711–725.
- Solarin, Sakiru Adebola, Carmen Lafuente, Luis A. Gil-Alana and Maria Jesus Gonzalez Blanch.** 2022. “Inequality Persistence of 21 OECD Countries from 1870 to 2020: Linear and Non-Linear Fractional Integration Approaches”, *Social Indicators Research: An International and Interdisciplinary Journal for Quality-of-Life Measurement*, 164 (2): 711-725, November. <https://doi.org/10.1007/s11205-022-0298>

Συμπληρωματικά Βοηθήματα

I. Για Οικονομική Μεγέθυνση (Growth)

Acemoglu, Daron. 2009. *Introduction to Modern Economic Growth*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

Aghion, Philippe, and Peter Howitt with the collaboration of Leonardo Bursztyn. 2009. *The Economics of Growth*. Cambridge, Mass.: MIT Press.

Aghion, Philippe and Steven N. Durlauf (eds). *Handbook of Economic Growth*. Vol. 1 (A&B) 2005. Vol. 2 (2014). Amsterdam: North-Holland

II. Για Ανισότητα

Atkinson, A.B. 1983. *The Economics of Inequality*. Second edition. Oxford: The Clarendon Press.

Sen, Amartya. 1995. *Inequality Reexamined*. New York and Oxford: Russell Sage Foundation and Clarendon Press.

Atkinson, Anthony B. and Francois Bourguignon (eds). *Handbook of Income Distribution*, Vol. 1 2000. Vol. 2 (A & B) (2014). Amsterdam: North-Holland.